

MI EMBEREK.

□ Egyik körúti kávéházba egy fiatal monoklis ur jött be. Kockás tavaszi ruha volt rajta, barna lakkcipője fölött tenyérnyire fel volt gyűrve a nadrágja, a nyakkendője olyan elegánsul szintelen volt, mint egy ötszázasztendős oltárterítő s fehér panama-kalapját szükség esetén olyan kicsi csomóra összegyűrhetette, hogy bátran elfért a manzsettája alatt. Ennek az eleganciának pedig piéce de rezistanceként: egy hatvan forintos gukker csüngött le az oldalán, hosszú, barna szíjjon.

□ Ez az elegáns és szép fiatal ember — mert szép is volt — hanyagul végigment a kávéházon, meg visszajött, miközben valakit keresni látszott tekintetével. Mikor megtalálta, hozzáment.

□ „Károly, kérem — szólt a fizetőpincérhez, miközben alázatosan levette szeméről a monokliját — adjon nekem ötven forintot.“

□ A kövér, ragyogóan tiszta, rózsásarcú Károly előbb elvörösödött, a szőke emberek hirtelen haragjával, azután szónéklül sarkon fordult. De az elegáns fiatal ember megfogta a karját.

□ „Károly kérem — mondta halkán, könnyörögve — olyan biztos tipjeim vannak, mint a nap az égen.“

□ „És ha olyan biztos tipjei lennének, mint az Isten az égben — felelte Károly mérgesen — akkor sem adnék. Tudja, mennyivel tartozik már nekem?“

□ A fiatal ember önkéntelenül elmosolyodott.

□ „Micsoda kérdés! Mintha csak azt kérdezné: tudom-e hogy hívnak, vagy milyen vallásu vagyok?“

□ „Jó, jó — mondta a pincér — feleljen csak a kérdésemre.“

□ „Kétezer forinttal — felelte a fiatal ur vállat vonva. Ez is pénz?“

□ „Nézze — felelte a pincér most már dühösen — velem ne viccelődjék! Igaz, hogy maga két esztendő múlva ura lesz egy tizezer-holdas földnek, de addig még én is vagyok valaki. A hitelezője!“

□ Azzal ott hagyta a fiatal embert, aki a bajuszát rágva, sápadtan ült le egy asztalhoz és elkeseredetten tette fel ismét a monokliját.

□ Odakünn az utcán úgy ragyogott a májusi nap a szomszéd boltok kirakatain, mintha minden pontja az üvegeknek egy-egy négyezer forintos buton lett volna a lóversenyre kocsikázó bankárnék és gazdag kereskedőnék fülében. Fogat-fogatot ért s a monoklis ur belebujt egy óriási francia ujságba és azon gon-

dolkodott, hogy most mit tegyen? Nem volt egyetlen egy ötlete sem s ennek híján abban állapodott meg, hogy zálogba teszi az óráját.

□ Letette az ujságot és felhuzta a keztyűjét, hogy majd elegáns hanyagsággal kísétál a kávéházból, odakünn egy kapu alatt kiveszi az óráját s odaadja a sarki hordárnak. Ebben a percben Károly odajött hozzá s míg szalvétájával a szokás kényszerénél fogva végigsimított az asztalon, gúnyos mosollyal mondta:

□ „Ha akarja, kaphat pénzt.“

□ „Na lássa!“ mosolygott a fiatal ember boldogan.

□ „Nem tőlem — felelte a pincér elutasító mozdulattal. — Itt a negyedik asztalnál ül egy balek, egy fiatal orvos.“

□ „Hogy jövök én ahhoz?“ kérdezte a monoklis kissé gőgösen.

□ „Valószínűleg szuggesztió alapján — mosolygott gúnyosan Károly. Különben törzsvendég, jómódú flu. Mindég írók és művészek társaságában van. Amolyan ötödik kerék, irodalmi gíbic. Jó lesz, ha nem okoskodik sokáig. Még azt is megfogja tenni, hogy ő jön ide magához. Akarja? Üljön le.“

□ A monoklis önkéntelenül engedelmeskedett, miközben a monokliját egy ékes száj- és szemrándítással kirugta a szeméből.

□ Az önkéntes hitelező alacsony, elég csinos fiatal ember volt, becsületes, nagy parasztos szájjal, finom, vékony orral és nagyon világos, okos, tündöklő kék gyerekszemmel.

□ „Dr. Török vagyok — mutatta be magát szerényen. Ismerem önt, naponta látom itt, örvendek, ha szolgálatára lehetek.“

□ A monoklis kissé zavarban volt, de ismét Károly segítette ki.

□ „A doktor ur vele tart, mondta, együtt mehetnek ki a lóversenyre.“

□ „Ez kedves lesz“ felelte a monoklis és a két fiatal ember kezét fogott.

□ Azután kocsira ültek s miután a monoklis a biztos tipjei dacára is elveszítette a kölcsön kapott ötven forintot, az orvos ellenben nyert vagy ugyanennyit, este együtt vacsoráztak egy előkelő helyen; éjfél felé pedig már harmadmagukkal pezsgőztek az öreg Zólyomi színésszel, a minden lumpok öregapjával.

□ A monoklis, aki már be volt kissé csipve és

különben is bőbeszédű fiatal ember volt, azt magyarázta a másik kettőnek: milyen abszurdum az, hogy a mai világban az emberek nem hisznek egymásnak. Beszélnek, beszélnek s közbe mind a ketten azt gondolják magukban: nekem ugyan beszélhetsz! Nincs annyi becsületük az embereknek egymás előtt, mint a ma született verében: toll.

□ „Az mindegy — mosolygott az öreg színész, aki minél többet ivott, annál józanabb lett. Mégiscsak mulatságosak azért az emberek. Sőt érdekesek is. Olyanok, mint a jeges medvék. A bőrük kincset ér, a húsup varjaknak való. Különben — tette hozzá az öreg — honnét indul ki maga? Általánosságban beszél vagy konkrét esetből kifolyólag?”

□ Mind a kettőből! — hagyta rá a monoklis. Itt van például a konkrét eset, az én esetem. Károlynak tartozom kétezer forinttal. Amíg csak ezernyolcszázal tartoztam, addig minden különösebb skrupulus nélkül kölcsönöztem kétezerig. Mikor kétezerig értem, mint valami mimózávirág, összecuszkodott előttem az erszénye. S miért? Ennyi előtte a pénzbelileg értékelt hitelképességem. Pedig minden ember két oldalról nézve hitelképes. Vagyonilag és jellemileg.

□ „Jellemre nem hiteleznek! — intett megvetőleg a színész. Ez bolond beszéd! Hol látott maga fölbecsült, számokkal értékelhető jellemet? Tanulja meg... hány éves maga? Huszonkettő? Már négy esztendeje lumpolunk együtt... Hát tanulja meg, hogy ezen a nagy, kerek, ostoba földön, egyéb, mint pénz, nincsen! Még művészet sincs. Érti? Ami van: jellem, tehetség, szerelem, művészet, bűn és erény, az mind csak házőrző kutyája Pénz ő felségének! Hozasson még egy üveg pezsgőt, doktor — fordult szerényen az orvoshoz.”

□ A monoklis vállat vont.

□ „Meglehet — mondta bizonyos büszke érzéssel — hogyha olyan idős leszek, mint maga, én is így fogok gondolkodni. Minden kornak megvan a maga világnézete.”

□ „És a maga világnézete milyen?” kérdezte gúnyosan az öreg.

□ „Még van bennem bizonyos idealizmus” felelte önérzetesen a fiatal ember.

□ „Oh, oh! — kacagott az öreg sátán. Magában idealizmus?! Ha ilyet mond, azt kell hinnem, hogy olyan részeg, mint egy söröshordó, aki akarva sem térhet a józanság útjára. Mit faxnizik itt? Azt hiszi, nem ismerem én az olyan fiatal embereket, mint maga, a cipőjük talpától a kalapjuk hegyéig? Hát mit gondol, hogy születik a bor? A bor, ne bámuljon! Tudom mit beszélek!... Először kisüt a tavaszi nap; azután kibuvik egy semmi. Semmi! Ne bámuljon!... A semmiből kibuvik egy szál. Tudom is én micsoda szál! A szálból egy rügy. A rügyből egy levél. Azután több levél. A levél után jön megint egy rügy. A virág rügye. A rügyből lesz egy bimbó. A bimbóból virág. A virágból egres.

Az egresből szőlő. A szőlőből, miután kitaposták, kirúgták, kistrófták a virágnak — jól értse meg — a virágnak: az idealizmusnak még az emlékét is, bort csinálnak belőle... Ez a bor vagyok én és lesz maga hatvankét esztendő korára, azzal a különbséggel, hogy míg mi régi emberek, épen csak abban az időben tudtuk meg, hogy bor lett belőlünk, mikor már borrá tapostak, addig maguk, ifju modernnek, már virágrügy korukban tudják, mi lesz belőlük.”

□ Az orvos érdeklődve hallgatta az öreg lumpot s a monoklis szinte ostoba csudálkozással.

□ „Na és mit akar ezzel mondani?” kérdezte.

□ „Azt, hogy sem magában, sem a többi és a világ összes nagykorúatlan fiatal emberében nincs egy késhegynyi idealizmus sem. Honnét lenne? Maguk már az első hátulgombolós nadrágjukban tudják: hogy sem születni, sem szeretni, sem házasodni, sem lélegzeni és sem nem lélegzeni már, pénz nélkül nem lehet. És eszerint rendezik be lelki háztartásukat. Kora ifjuságuktól késő vénségükig: vesznek és eladnak. Mindent, mindent! Handlérozkodnak, kalmárkodnak, uzsoráskodnak, mint egy külvárosi zálogházban, vagy a Teleki-téren, a zsidó piacon. És maga beszél idealizmusról, mikor hajaszálaig ül a prózában, amelyből, ha kidobnák, úgy járna, mint a hal a szárazföldön?”

□ Az orvos csöndesen mosolygott s okos, gondolkodó gyerekszemével hol az öreg embert, hol a fiataalt nézte. Ez kedvetlenül eregette szivarjának füstjét.

□ „Lássá — szólalt meg kis idő múlva — most egy csomó bombasztot mondott. Tigrist uszított egy szelid kis madárra és széttépte vele. Pedig idealizmus mindaddig lesz a földön, amíg lesznek olyan emberek, akik hisznek benne. Nézze meg például, a mi kedves barátunkat, Török orvost. Szorult helyzetemben ő maga ajánlotta fel segítségét, tehát ő tud hinni. Ő előtte akármilyen lump és haszontalan vagyok is, még van jellemem. S ez... ez... bizony isten, nagy dolog... Jól esik...”

□ Az öreg színész önkéntelenül ránézett a monoklisra s ennek kilumpolt, szép, sápadt arcán olyan őszinte meghatottságot látott, hogy lesütötte a szemét. Egy percig hallgatott s akkora füstfellegbe bujt, mintha a tető égett volna a feje fölött. Azután vállat vont és tettetett közönnyel mondta:

□ „A doktor?! Ez egy balek. Ez mindenkinek kölcsönöz. Még nekem is... Pedig reám még a holdban sem vár, mint magára tízezer hold bánási föld...”

□ Ő nem számít... Senki sem veszi komolyan. Bizony isten — mondta, közelebb ült az orvoshoz — egész őszintén megmondhatom magának, hogy senki sem veszi komolyan. Egy lélek sem... Vagy talán azt hiszi, hogy az a bohém kompánia ott a kávéházban, aki minden istenadott nap megpumpolja magát, komolyan veszi? Tartozom magának ezzel az őszinte

vallomással, mert megérdemli, hogy felnyissam a szemét. Elhiszi?

□ „Nem“ felelte csöndesen, nyugodt mosollyal a fiatal orvos.

□ „Nem hiszi? — kérdezte gúnyos csodálkozással az öreg. És mit nem hisz el?“

□ „Azt, hogy nem vesznek komolyan az emberek.“

□ Az öreg színész elnevette magát.

□ „Ugyan, öregem, hol álmodozik maga? Az égen, a göncölszekéren? Hát adott már magának valaki abból a kompániából csak egy árva vörös rezet is vissza?“

□ „Maga is adott és mindég megadja a tartozását“ — felelte az orvos nyugodtan.

□ Az öreg ember elvörösödött és mérgesen ütött az asztalra.

□ „Rólam ne beszéljen, én ökör vagyok? Én mindenkinek fizetek.“

□ „Ez nem igaz, kedves mester — felelte az orvos. Nyakig ül az adósságban és senkinek sem fizet. Csak nekem — tette hozzá közönyösen.“

□ Zólyomi most még vörösebb lett és zavartan ivott ki egy pohár pezsgőt.

□ „Hja igen — mondta vontatva — maga más... Maga engem becsületes embernek hisz... De a többiek nem fizetnek. Ez nem igaz! Fizet magának például Halász, a piktor?“

□ „Fizet — felelte az orvos. Kér, adok, megadja...“

□ Az öreg bámulva nézett.

□ „Megadja?“

□ „Meg.“

□ Az öreg a fejét rázta.

□ „Hát Porumbák, az újságíró? — kérdezte diadalmasan. Ez aztán jó massa! Nemcsak krakéler, de

alaposan züllött egzisztencia. Már ki akarják lökni az újságírók is maguk közül. Piszkos machinációi vannak.“

□ „Ez igaz“ hagyta rá az orvos.

□ „Na lássa és maga még szóba áll vele. Tartja benne a lelket. Tudja, hogy ezért még magát is megvetik?“

□ A fiatal ember elmosolyodott.

□ „Valakinek csak kell, hogy törődjék vele!“

□ „De ha törődik — felelte a színész — miért nem igyekszik megjavítani? Miért nem mondja meg neki, hogy gazember?“

□ Az orvos komoly csodálkozással nézett az öreg szemébe s elutasítólag intett.

□ „Ellenkezőleg, mindég azt mondom neki, hogy ő alapjában becsületes ember.“

□ A színész zavartan sütötte le a szemét és a pohárral babrált. Hallgattak.

□ „És ez is fizet magának?“ kérdezte kis hallgatás után, félszemmél az orvosra sandítva.

□ „Fizet“ intett ez.

□ Az öreg színész ismét hallgatott.

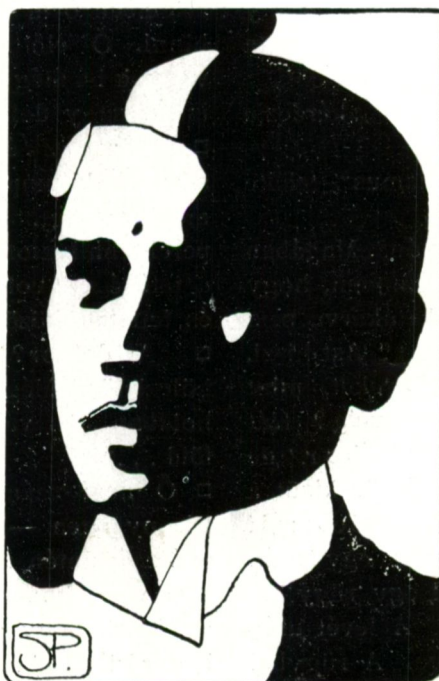
□ „És a többiek is?“ kérdezte.

□ „Azok is.“

□ „Hm! felelte az öreg s jól megnézte a fiatal embert, mintha most látta volna először. Maga különös ember... Nagyon különös... És azok mind azt mondják egymásnak: hogy maga balek... Kinevetik... Még Porumbák is... Hát az embereket soha sem lehet eléggé ismerni... Egyiket sem... Hm!“

□ Még megivott egy pohár pezsgőt, azután azt mondta, hogy fáj a feje és hazament.

LUX TERKA.

Szalay Pál rajza